

W.G. Sebald: Huimaus | Maailmankirjat

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI

W.G. Sebald on peripateettinen kirjailija. Kyse ei ole pateettisuudesta vaan kuljeskelusta ja ajatusten kehittelystä kuljeskeltaessa. Platon oli peripateetikko, hän opetti kävellessään. Sebald kirjoitti liikkueessaan. Hänen valtavaan maineeseen nousseet melankoliset teoksensa: *Austerlitz*, *Saturnuksen renkaat*, ja nyt suomennettu esikoisteos *Huimaus* yhdistävät matkakertomuksen, esseen ja surutyön. Sebald ei halunnut teoksiaan kutsuttavan romaaneiksi, koska ne eivät ole fiktiota muuten kuin aivan pieneltä osin. _Huimauksessa_ esimerkiksi vain ”Tri K Rivan terveyskylpylässä” on Franz Kafka –aiheinen kertomus, se käsittelee muutamaa Kafkan viettämää päivää syksyllä 1913.

Sebaldin romaanien taustalla vaikuttaa aina suru, jokin tuntematon surun aihe. Hän ei kerro syytä, ei mitä on tapahtunut, ja miksi hän matkustaa yksin ja puhumattomana ympäri Eurooppaa. Surun perimmäistä syytä on ehkä mahdoton ilmaista. Jokin suru on *Huimauksessakin* herättänyt halun lähteä matkalle. Sebaldin teoksissa ei ole syytä puhua päähenkilöstä tai minäkertojasta vaan Sebaldista, koska hän dokumentoi matkojaan valokuvien ja kuitein, tällä kertaa näemme jopa mustavalkoisen passikuvan roikkuvaviiksisestä Sebaldista 1980-luvulla.

Teoksen luku ”All éstero”(vieraalla maalla) alkaa lokakuudesta Wienistä vuonna 1980, kun Sebaldin suru oli kehittynyt jo sietämättömiin mittasuhteisiin.

Hän ei tee muuta Wienissä, kuin kävelee päämäärättömästi ympäri kaupunkia, kuin yrittäisi karistaa surun kannoiltaan. Onnettomuudekseen hän huomaa, että päämäärätön harhailu ei olekaan satunnaista, vaan se pysyy aina tietyissä rajoissa ja muodostaa kehii rajojensa sisällä.

”Varhain joka aamu lähdin kävelemään ja kuljin Leopoldstadissa, keskikaupungilla ja Josefstadissa vailla päämäärää, ympäriinsä pitkin loputtomia katuja, mutta kun sitten myöhemmin katsoin karttaa, huomasin hämmästykseni, etten ollut kertaakaan kävellyt muualla kuin tarkkarajaisella, sirpin- tai puolikuunmuotoisella alueella, jonka uloimmat kärjet olivat Venegier Au kaukana Pratersernin takana ja Alsergrundin suuret sairaalat. Jos kulkemani reitit olisi piirretty karttaan, vaikutelma olisi ollut, että joku tuossa tekee rajatulla alueella koko ajan uusia mutkia ja metkuja vain päätyäkseen aina uudelleen oman järkensä, mielikuvituksensa tai tahdonvoimansa rajoille, niin että on pakko kääntyä takaisin.”(35)

Sebald huomaa, että hänen kenkensä ovat hajoamassa, ja hänen pukunsa on käynyt niin nukkavieruksi että hotellissa häntä katsellaan jo säälien. Sebald kertoo matkustaneensa Wieniin tavatakseen muutamaa ystäväänsä, mutta kukaan ei vastaa puhelimeen niinä harvoina hetkinä, kun hän jaksaa edes yrittää soittaa jollekin. Ainoa henkilö, jonka hän tapaa on mielisairaalaista vanhainkotiin siirretty runoilija Ernst Hernbeck. He tekevät yhdessä

pitkän kävelyretken, jonka aikana Ernst sanoo vain muutaman sanan. Täydellisen lamaan-tumisen ja suisidaalisen raivon välinen jännite huipentuu paluuseen. Kumpikin huomaa-vat että matka on kovin pitkä kävellä, väsyneinä he talssivat pitkin loputtoman tuntuisia katuja:

“Uupuneina taivalsimme rinta rinnan syksyisessä auringonpaisteessa. Kritzendorfissa ei ta-loista tuntunut tulevan lainkaan loppua. Kritzendirfilaisista ei näkynyt vilaustakaan. He istuivat kaikki lounaalla ja kalisuttivat ruokailuvälineitään ja lautasiaan. Yhden talon vih-reäksi maalattua rautaista puutarhaporttia vasten syöksähteli koira, aivan poissa tolaltaan, ihan kuin olisi menettänyt järkensä. Se oli iso musta newfoundlandinkoira, jonka synnyn-näisen lauhkeuden olivat tuhonneet toistuvat pahoinpitelyt, pitkä yksinäisyys tai sitten lasinkirkas syyspäivä.” (43-44)

Sebaldin masentuneisuus rinnastuu kaduilla kuljeskeluun. Kun hän viimein älysi lähteä Wienistä, niin pelkkä nopeaan kiitävä juna vaikutti häneen kuin särkylääke. Hän matkus-taa Veronaan, viettää siellä muutaman päivän taidetta katsellen, mutta epätoivo ja paniikki palaavat. Istuessaan tyhjässä ravintolassa hän kuuntelee tarjoilijan puhelinkeskustelua ja ilman näkyvää syytä säikähtää pahan kerran:

“Ei, ei ketään. Koko päivänä. Ja nytkin vain yksi asiakas. Un inglese, hän sanoo ja vilkai-see minuun päin, hieman halveksivasti, siltä minusta tuntuu. Ihmekös tuo. Päivät sen kun lyhenevät. Kovat ajat tulossa. L’inverno é alle porte. Sí, sí, l’inverno, hän toistaa kovalla äänellä ja katsoo taas minuun päin. Sydämeni jättää yhden lyönnin väliin. Lasken 10 000 liiraa lautaselle, kerään sanomalehteni, syöksyn ulos kadulle, juoksen aukiolle, menen kirk-kaasti valaistuun baariin, tilaamaan taksin, palaan hotelliin, pakkaan kiireimmän kaupalla tavarani ja pakenen yöjunalla Innsbruckiin.”

Tähän päättyy Sebaldin epätoivoisimman matkan kuvaus, sama luku jatkuu toisenlaises-sa tunnelmassa seitsemän vuotta myöhemmin. Elokuussa 1987 hän palaa Veronaan tarkis-taakseen epämääräisiä muistojaan tuosta “vaaran ajasta”.

Nyt Sebald on kirjoitusvireessä, hän kirjoittaa pitkiä rupeamia istuskellen kahviloissa. Kui-tenkin myös tämä matka päättyy kummalla tavalla, sillä hetken mielihohteesta hän päät-tää matkustaa Desenzanoon, kylpyläkaupunkiin, missä Kafka vietti muutaman syksyisen päivän vuonna 1913. Sebaldin kohtuuton innostus johti kummalliseen tilanteeseen bussis-sa. Autoon tuli 15-vuotiaat kaksoset, jotka näyttivät hänen mielestään täsmälleen samalta kuin Kafka nuoruuden kuvassaan. Hallitsevat kulmakarvat, eriparia olevat korvat. Sebald olisi selvästikin halunnut Kafkaa muistuttavien kaksosten kuvan dokumentiksi suunnit-telemaansa Tohtori K:ta käsittelevään lukuun. Sebaldin oli aivan pakko päästä puheisiin näiden poikien kanssa, ja tämä herätti vanhempien epäluulon. Tilanne vain paheni, kun Se-bald yritti jättää pojille rahaa ja osoitteensa, jotta he lähettäisivät valokuvansa. Häpeissään oleva Sebald hyppäsi seuraavalla pysäkillä pois bussista.

“Il ritorno in patria” (Paluu isänmaahan) on teoksen hienoin luku, siinä Sebald kertoo mar-raskuisesta matkastaan vuonna 1987 Itävallan alpeille kotikyläänsä. Paikallisbussissa hän kuunteli tiroliaisnaisten valitusta sateen ja kylmän, huonon perunasadon ja pilalle mennei-den omenien vuoksi. Hetkeksi sää kirkastui, ja vuoristomaisema höyrysi vihreänä ja sinise-

nä, koko bussiseurue vaiken i hastuneena. Enemmän Sebaldin kuitenkin vaikutti pellolla huomaamansa kanarparvi:

“Kerran huomasin joukon kanoja keskellä vihreää niittyä, jonne oli niiden kotitalosta minun mielestäni aivan loputtoman pitkä matka noiden pikkuisten valkoisten kanojen taivaltaa, kun ei sateen loppumisestakaan ollut vielä kulunut paljon aikaa. Minulle edelleenkin epäselväksi jääneestä syystä tuo näky, kauas uskaltanut pieni kanarparvi keskellä avointa niittyä, liikkutti syvästi mieltäni.”

Loppumatkan kotikylään Sebald vaelsi vuoristotietä pitkin jokseenkin ahdistuneen mutta ylevän liikituksen vallassa:

“Rintaani alkoi yhä pahemmin ahdistaa, ja minusta tuntui myös, että mitä alemmas etenin, sitä kylmemmäksi ja synkemmäksi kaikki muuttui. Oli myös muutamia vähänaukeampia paikkoja, missä saattoi jonkinlaiselta kallionkielekkeeltä katsoa sekä alas vesiputoukseen ja lempeen että ylös taivaalle – vaikea sanoa kumpaan suuntaan oli pelottavampaakatsella – ja yhdellä kielekkeellä seistessäni näin loputtomiin korkeuksiin kohoavien puunrunkojen lomitse, että jossakin lyijynharmaissa yläilmoissa oli puhjennut lumimyrsky, josta alhaalla rotkonpohjalla ei ollut merkkiäkään.” (161)

Sebald asettuu kylän ainoaan hotelliin, jonka toisessa kerroksessa oleva huoneistossa hän oli lapsena asunut. Hän vuokraa saman huoneiston, se on remontoitu ja täysin muuttunut, kylänkin voi vain vaivoin tunnistaa samaksi. Sebaldille tunnusomaisesti edes entisessä kodissa ja kylässä ei ole tunnistettavissa kuin muutos ja lähes tavoittamattomiin vetäytynyt lapsuus.

Kirjallisuuden teorian kannalta eräs yleisin tapa on rinnastaa Walter Benjaminin *Historian enkeli* -essee, Paul Kleen *Angelus Novus* ja Sebald matkaamassa ympäri Eurooppaa historian ja tuhon jälkiä tarkastellen. Taakse menneisyyteen kasvonsa kääntänyt enkeli näkee silmiensä edessä valtavat tuhon näyttämöt.

Mutta Sebaldin kuljeskelija on ihminen, joka ei voi nähdä historiaa tuhomyrskynä kuten enkeli. Hän voi vain aavistaa loputtoman tuhon näyttämöt. Sebald kertoo Huimauksessa Henry Beylen, eli kirjailija Stendahlin, pysähtyneen lokakuiseksi päiväksi vuonna 1800 maineikkaan Marengon taistelukentälle, jossa yhdessä päivässä kuoli 16 000 miestä ja 4000 hevosta. Henry Beyle koki “huimauksen kaltaista ärtymyksen tunnetta” koska laaksossa ei ollut mitään erikoista. Vaalenneita luita ryteikössä ja surkea muistomerkki. Ajattomin silmin menneeseen katsova historian enkeli näkisi tuon laakson toisin.

Sebaldin teoksissa menneisyyden tarinallistaminen ei onnistu, kertoja joka ei halua ryhtyä kuvittelemaan törmää usein puuttuviin tietoihin, asioiden katoamiseen. Näin tutkijat ovat kutsuneet Sebaldin suhdetta menneisyyteen anti-narratiiviseksi.

Sebaldin maailmaan asettuminen vaatii siihen sopivan lukutavan löytämistä. Esikoisteos *Huimaus* on helpommin omaksuttava kuin esimerkiksi *Austerlitz*. Se on värikkäämpi, Sebaldin ahdistuskohtaukset ovat voimakkaita, ja sen vastapainona on huimaavia hetkiä kävelyretkillä. Ehkä teoksen alkuperäinen nimi *Vertigo*, viittaa sekä paniikin että haltioitumisen kokemuksiin.

W.G. Sebald *Huimaus*, suom.Oili Suominen Tammi 2011